

Proa

Manuel Cuyàs
**Enamorats de
l'Audrey Hepburn**

MANUEL CUYÀS

ENAMORATS
DE L'AUDREY HEPBURN

NOTES DE CADA DIA

A cura de Joan Safont Plumed

Proa

Proa
A Tot Vent

Primera edició: juny del 2015

© 2015 Manuel Cuyàs

Drets exclusius d'aquesta edició:
Raval Edicions SLU, Proa
Pedro i Pons, 9-11
08034 Barcelona
www.proa.cat

ISBN: 978-84-7588-534-6
Dipòsit Legal: B-13.202-2015
Composició: Víctor Igual, SL
Impressió: Reinbook

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).
Tots els drets reservats.

TEMPUS FUGIT

Quan era petit els rètols de les botigues i els establiments que volien presumir d'antics deien «Casa fundada el 1922» o «el 1945», i tot estava en ordre. Les coses antigues eren sempre d'abans de néixer jo.

Un dilluns, a tres quarts de tres de la tarda, circulava amb cotxe per Barcelona i em vaig aturar en un semàfor vermell. La camioneta de davant meu anunciava una marca comercial dient: «Des del —*since*— 1991». Em sembla que en realitat deia «1997» perquè el número final coincidía amb una rugositat de la carrosseria i no es llegia bé, però vaig voler entendre 1991 per no afegir més drama al drama. Una raó comercial fundada als anys noranta, que com qui diu és abans-d'ahir, pot fer ostentació de prosàpia? Pugui o no pugui, en fa.

El primer dia que vas a una botiga i el dependent et tracta de vostè en comptes de fer-ho de tu afegeixes una arruga al cos. T'hi dóna un cop de planxa el pròxim dependent, que et torna a tutejar, però al final la intermitència s'acaba i el vostè s'imposa. Quan t'hi has acostumat tant que t'arribes a ofendre si algú retorna al tu, ve el que et cedeix el seient al tren o al

metro. El primer a fer-ho va ser un noi al tren. Ho recordo com si fos ara i encara no me n'he refet. Després me l'han acabat oferint fins i tot les noies. Val a dir que sempre he rebutjat l'amabilitat i m'he mantingut dret com un pal. Tampoc no he sabut mai si mirar els meus benefactors amb ulls d'agraïment o ensenyant els ullals.

La primera persona que em va preguntar si tenia la condició de jubilat va ser la taquillera d'un museu d'Atenes. La vaig mig perdonar perquè el museu era de peces de la Grècia clàssica i potser la dona tot ho veia vell i atrotinat. És clar que per això mateix hauria d'haver sabut distingir entre una estàtua de dos mil anys i un xaval articulat com jo.

Des de fa un quant temps vaig al cine, i sense fer-me ensenyar el carnet ni res directament em venen l'entrada a preu reduït. Què haig de fer? Protestar? Vinga l'entrada barata i no en parlem més! Diu que ens faran ajornar l'edat de jubilació. El govern potser sí. Als altres, ens l'avancen.

Des del 1991! O des del 1997! La furgoneta arrenca, jo li vaig al darrere i em sembla que el *tempus fugit* dels antics rellotges de sol no ha tingut mai una millor aplicació.

De vegades et trobes gent que et diu que ja no hi ha primaveres com les d'abans: «Ara, passat l'hivern, uns dies de vent i de temps incert, i de seguida s'imposa

la calor de l'estiu». Es veu que, segons la memòria de les persones que parlen així, «abans» la primavera era més gradual i transportava del fred a la calor amb naturalitat. Ho atribueixen al canvi climàtic, que ho explica sempre tot. No ho sé. Per mi que ens hem fet de les estacions de l'any una idea que no es correspon amb la realitat i que tendim a oblidar que el temps és, com es diu vulgarment, «boig» i que fa el que li dóna la gana i no segueix per res la idea ordenada i com de catàleg que en tenim.

En un article, Josep Pla, basant-se en informacions de Joan Coromines, explica que abans —i ara per «abans» hem d'entendre amb anterioritat al calendari gregorià pel qual ens regim— hi havia no quatre estacions sinó cinc. En aquest calendari, l'actual primavera estava dividida en dos períodes: la primavera pròpiament dita, que ocupava els mesos de març i abril, i l'estiu, que abraçava maig i juny. L'estiu d'ara, tal com el coneixem, era la *canícula*, paraula que en el parlar actual hem reservat al moment de més calor o que és utilitzada pels escriptors quan en un mateix paràgraf ja han fet servir *estiu* i troben que repetir una paraula fa lleig. Tan bonic que és repetir paraules en un mateix paràgraf! Segons Pla i Coromines, l'arcaica i viva expressió «una flor no fa estiu» cobra l'autèntic significat si se sap que *estiu* vol dir «primavera», o segona part de la primavera. Als nostres «estius» no surten flors. Les flors són produccions primaverals. Pla aporta un text de Cervantes, i per tant anterior al calenda-

ri vigent. És del *Quixot* i diu: «*A la primavera sigue el verano; al verano el estío, al estío el otoño y al otoño el invierno*». En castellà, doncs, l'actual *verano* era *estío*, paraula que, juntament amb *canícula*, els seus escriptors contemporanis també es reserven per no repetir *verano*. És semblant a la mesura de la temperatura. Nosaltres comptem amb graus centígrads, que tiren pel dret, mentre en altres latituds ho fan amb graus Fahrenheit, que són més precisos. Dividir l'any en cinc estacions, o en sis o més, ens evitaria equívocs i confusions de la memòria.

Anant on volia anar: la primavera sempre ha estat cosa de dos mesos, i quan parlem de les d'«abans» volem dir, com sempre, març i abril. Al maig sempre ha fet calor i al juny no en parlem. Amb les excepcions que es vulguin, que ja hem quedat que el temps ignora reglamentacions i tots recordem canícules de molt fred.

Veient per televisió una pel·lícula del 2006, em vaig trobar exclamant: «Mira, jo havia tingut un mòbil com aquest!». Han passat nou anys i ja parlem d'arqueologia. Per mi que si les televisions no projecten mai pel·lícules antigues no és perquè siguin en blanc i negre i la gent hi vagi vestida d'una manera quica, sinó perquè els espectadors no entendrien que els personatges fessin servir telèfons de taula o collats a la paret. En l'època d'aquestes pel·lícules, els objectes de les cases feien vida a part. El telèfon era el telèfon i

ocupava un lloc al menjador o al despatx; el tocadiscos era el tocadiscos; la televisió i la ràdio eren la televisió i la ràdio; els rellotges es duïen al canell, penjaven a la cuina o eren la tortura de les tauletes de nit; la càmera de fotos estava guardada en un armari esperant el dia de sortir d'excursió, i la màquina d'escriure era a l'estudi protegida amb una funda. Tots aquests invents han perdut la personalitat pròpia per anar a confluïr al telèfon. Un telèfon sense fil que el subjecte que també ha suplantat el servei de Correus, amb totes les seves bústies repartides pels carrers, i les biblioteques, perquè contenen tots els llibres. Quan era petit es parlava de la possibilitat que en el futur els telèfons portessin incorporada una pantalla que permetés veure l'interlocutor, però molts deien: «Com vols que la gent vulgui ser sorpresa a casa amb pijama?». Ara, amb pantalla o sense, ens sorprenen amb pijama i en situacions pitjors. Els mòbils de la pel·lícula del 2006 només servien per telefonar i escriure missatges. D'aquí a poc no la podran programar perquè farà riure la gent, i després del congrés de mòbils que s'ha celebrat a Barcelona em temo que faran riure les pel·lícules que s'estan filmant en aquest moment, quan s'estrenin. Recordo la primera vegada que vaig veure un mòbil. Va ser durant els Jocs Olímpics de Barcelona. Jo participava en l'esdeveniment i el seu ús estava reservat als directius. Eren grossos com un esclop, duïen una antena llarga com una batuta i tenien tan poc espectre i s'espatllaven tant que era

millor anar a trobar la persona amb qui et volies comunicar.

L'altre dia era al cine. Com que els acomodadors han desaparegut, els que hi arriben tard s'han de guiar a les palpentos. Un espectador va manipular el mòbil i el va convertir en una llanterna. A les cases d'abans, les llanternes corrien per un calaix, juntament amb els caps d'espelma, per si un dia se n'anava la llum. Les espelmes també s'han sintetitzat en el telèfon, que no solament permet veure pel·lícules ell mateix, sinó que ens acompanya al cine.

Ens alerten que no siguem gaire explícits quan ens comuniquem pels sistemes que internet afavoreix perquè els nostres missatges no es poden esborrar, són susceptibles de ser espiats i diuen moltes coses de nosaltres de les quals ens podem penedir.

Afirmen que mai abans la humanitat amb facultat d'escriure havia exposat als ulls del món la seva intimitat de manera tan oberta i despullada. Què volen que els digui! Quan era petit, els mestres ens duïen a jugar a un parc públic. Un cop allà, ens dedicàvem a l'exploració d'uns eucaliptus enormes no per interès botànic, sinó perquè moltes parelles de la ciutat, proveïdes d'un ganivet o un objecte punxant, deixaven testimoni dels seus sentiments en el tronc tou i maleable. Hi havia cors travessats per una fletxa, cupidos, declaracions signades amb inicials o amb noms i

cognoms complets. De vegades un nen descobria una inscripció concupiscent o francament pornogràfica i tots corríem enriolats a veure-la. Com que els eucaliptus són arbres de molta creixença, les inscripcions tiraven amunt en qüestió de setmanes i deixaven espai verge perquè unes altres parelles poguessin esplaïar-se. Els arbres es mantenen al cap dels anys al seu lloc, i jo sempre dic que si ens hi enfiléssim i comencéssim la lectura des del capdamunt com fan els egipcians amb els obeliscs, podríem establir l'exacta cronologia del fet amatori a la ciutat. Hi localitzaríem matrimonis que es van fer i d'altres que no, trencaments, infidelitats, evolució iconogràfica i tota una informació que no és possible trobar als arxius convencionals. Com que anem curts d'imaginació i de voluntats, no és probable que ningú equipat amb una escala o una grua s'entretengui a fer la lectura que dic, però ai si un dia un cop de vent tirés a terra els eucaliptus! M'afiguero que els missatges i els cors més arcaics, els propers a la capçada, presentarien una imatge estireganyada per efecte de la major circumferència del tronc que ens recordarien aquelles lletres ondulants que hem de desxifrar quan volem entrar al Twitter i hem oblidat la contrasenya.

Tot en aquest món té el seu precedent, i els orígens del Facebook o del Twitter, amb totes les seves indiscrecions, els hem d'anar a buscar als arbres, que és, per cert, d'on vam baixar.

Què va ser primer: la fulla de parra o la bufanda? Vull dir: què es van cobrir primer els homes i les dones que circulaven despullats pel món: les «parts» o el coll? Trobo el dilema en un vell text de Joan Fuster. La Bíblia s'inclina per la primera opció: la parella d'irresponsables que es va fer expulsar del paradís es va adonar tot d'una que anava nua i en un atac de pudor es va tapar les «vergonyes» amb un pàmpol. O amb una fulla de figuera, segons algunes pintures. Ara: tenint en compte que l'exclusió del jardí de l'Edèn va comportar la contracció de malalties desconegudes fins llavors, no podria ser possible que per evitar les angines aquella parella prioritzés la bufanda? O les sabates i el barret, perquè és sabut que el fred entra pels peus i l'escalfor s'escapa pel cap. Fuster, després de donar-hi voltes, suggereix la butxaca. Primer va ser la butxaca, i qui diu butxaca diu una cartutxera amb compartiments on es podien posar la destal i el ganivet que garantien la subsistència. Les platges nudistes li donarien la raó: es pot prescindir de la roba, però no d'una bossa on guardar les claus del cotxe i les monedes per poder anar a prendre un gintònic al bar. El cert és que en un moment o altre els genitals van ser preservats, com ho van ser les pellerinques i els botinflaments corporals que més val dissimular, i va començar la història del vestit.

Jo no vaig viure l'època dels enagos emmidonats ni les cotilles, però he estat testimoni de grans canvis en la moda. El principal, el de la minifaldilla, als seixanta. O el del topless a les platges actuals. Ara: també

és cert que tot i aquest moviment retràctil de la roba i tot i la divulgació dels jerseis, les caçadores i els texans, hi ha un principi que es manté inalterable: el tub. Tots, tant a l'hora de llevar-nos com a l'hora d'anar a dormir, fiquem les extremitats i el tronc en un o en un parell de tubs que anomenem mànigues, pantalons, faldilles, camises o túniques, i d'aquí no en sortim, des de l'àgora d'Atenes. Les pel·lícules de ciència-ficció han provat d'imaginar-se la moda del futur i només han aconseguit cordar els pijames de gènere de punt o de pell de tauró per l'esquena.

Fuster s'acaba preguntant si no serien les joies en les dones i els collarets de dents i queixals en els homes el primer «vestit». Jo dic sempre que la corbata és una maniobra de distracció. Mentre l'interlocutor l'observa no es fixa en altres parts del cos que, per abrigades que estiguin, no poden amagar la panxa, el sotabarba i altres ruïnes. Les samarretes amb lletres estampades no fan la mateixa funció? Mentre llegim «salvem la naturalesa» no pensem en la pròpia.

Ha anat a parar a les nostres mans un munt de pel·lícules de contingut casolà i familiar fetes als anys cinquanta, quan tots érem joves i érem vius. Com que no teníem amb què projectar-les, les hem fetes passar a DVD i les hem mirades. Tots érem joves i érem vius, he dit. ¿Érem també feliços, segons afirma el títol del llibre memorialístic de Rafel Nadal que va ser un èxit

fa un parell d'anys i que se situa en aquella mateixa època? Com que les càmeres de filmar familiars de vuit, supervuit i nou i mig mil·límetres només es posaven en funcionament amb motiu d'un bateig, una comunió, una benedicció de rams, un aniversari, un contracte matrimonial o una sortida a la platja, al camp o a la neu, semblaria que la felicitat era completa, que vam viure aquells anys en una festa contínua. Les càmeres no entraven a les escoles on apreníem de lletra, ni a les fàbriques on els pares o els avis treballaven, ni a la nostra habitació, quan arribàvem a quaranta de febre i rebíem cada vespre la visita terrorífica del practicant que ens venia a punxar. Tampoc no filmaven funerals ni vetlles. Pels vestits es veu que la ballàvem una mica prima, i la visió d'alguns carrers demostra que ens bellugàvem en un món tirant a molt tronat, però la sensació és de general satisfacció humana, i en això aquestes pel·lícules no són diferents dels àlbums de fotos que hi ha a totes les cases.

El pas a DVD de totes les pel·lícules seguides ha donat com a resultat que, com que el material original estava tot barrejat, al principi tenim tres anys i som d'excursió amb els pares, al cap d'una estona tot just hem nascut i en les imatges següents aprenem a nedar al mar. Ja està bé com ha quedat: els records també van i vénen, no respecten la cronologia i arriben a ressuscitar els morts.

Les pel·lícules originals ens han vingut en unes capses de metall amb una etiqueta a la tapa que diu: Eastman-Kodak.

L'empresa Kodak fa uns quants anys que va tancar o mig tancar —en tot cas no serveix material d'ús domèstic—, i a mi em sembla que no ho hem lamentat com es mereixia. Altres clausures de menor importància ens fan més elegíacs. La casa Kodak, que va posar la fotografia i el cine a l'abast de tothom, com cap altra ens fa vius, ens manté joves i ens ha fet feliços.

Seguint aquests dies evocatius, em vaga recordar el teatre de putxinellis Didó que, quan era molt petit, venia amb la fira d'atraccions. Hi anava amb la iaia, els germans o tot sol. L'edifici teatral era una barraca de fusta pintada de color verd que a l'exterior anunciava les funcions d'aquell dia i els següents amb uns cartells de lletres vermelles. A dins hi havia unes cadires de tisora més o menys arrengherades sobre el mateix empedrat del carrer. A l'hora anunciada, es feia fosc, alguna cosa es movia darrere l'escenari, el teló s'alçava i els ninots començaven a actuar. Fos l'obra que fos, el dimoni sempre hi tenia un paper de lluïment i sempre era al final vençut. Després de rebre uns cops molt sorollosos infligits pels pobres putxinellis, als quals havia intentat seduir durant tota la funció, el banyeta era enviat l'infern. L'ingrés al seu hàbitat natural anava acompanyat d'una gran flamarada i d'una columna de fum que deixava l'aire impregnat d'una sentida que, si havia de fer pudor, a mi m'agradava. Un any, el teatre Didó no es va fer present. L'any següent, vaig

córrer a veure si havia tornat, i tampoc no hi era. No va venir mai més.

En la meua eufòria pels Didó, vaig demanar als Reis un teatre de putxinellis, i vaig ser servit. El vaig enriquir amb decorats fets per mi, vaig ampliar l'elenc amb noves adquisicions, vaig posar-hi al davant quatre cadires velles perquè s'hi acomodessin uns espectadors imaginaris i vaig començar a improvisar. Només el meu germà Jordi de tant en tant venia a funció. Davant les seves rialles m'engrescava i anava tirant. Sempre penso que el petit sentit narratiu que pugui tenir em ve d'aquelles històries amb principi i final que m'inventava i que el meu germà m'empenyia a seguir.

Fa pocs anys, visitant el museu de l'Institut del Teatre, vaig retrobar els putxinellis Didó, inerts en una vitrina. Els vaig reconèixer tots, i vaig tenir l'ocasió de donar-los les gràcies —a ells i a la memòria del titellaire terrassenc Ezequiel Vigués (1880-1960), que els havia construït i bellugat— per les tardes que m'havien ofert, i per una altra cosa. Quan sortia del cine, jo jugava a indis i cowboys en castellà. Si els meus putxinellis havien parlat en català en els anys castellanitatzats, era perquè els Didó ho feien.